

УДК 378.1:373.623

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.82.19>

О. В. Кондрашова

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та видавничої справи
Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського

С. О. Чередник

викладач вищої категорії
Кременчуцького льотного коледжу
Харківського національного університету внутрішніх справ

Н. А. Коверсун

викладач другої кваліфікаційної категорії
Кременчуцького льотного коледжу
Харківського національного університету внутрішніх справ

М. О. Воеводенко

викладач
Кременчуцького льотного коледжу
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДО ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті зазначено, що системі загальної середньої освіти сьогодні потрібні кваліфіковані вчителі з високим рівнем знань іноземної мови, бо країна вже сьогодні набуває статусу кандидата до вступу в Європейський Союз та стрімко інтегрується в європейський освітній та економічний простір, що вимагає підвищення рівня іншомовної компетентності української молоді.

Зазначено, що методична підготовка вчителів займає важливе місце в системі загальної середньої освіти, тому що вчитель школи має застосовувати такі методи, що ґрунтуються на інноваціях, продуктивності, співпраці, які сприяють їхній соціалізації, розвитку та життєвому успіху.

На основі аналізу наукових джерел визначено основні підходи до навчання іноземної мови: комунікативно-діяльнісний підхід, свідомий пізнавальний підхід, інтуїтивно-свідомий підхід, біхевіористський підхід тощо.

У статті розглянуто сутність та особливості продуктивного навчання, визначено основні характеристики такого навчання. Наведено характеристики видів, етапів, особливостей застосування методів продуктивного навчання при навчанні учнів англійської мови у закладах загальної середньої освіти.

Констатовано, що продуктивне навчання дозволяє організувати таку діяльність учнів, що буде спрямована на формування навичок самостійного здобування знань та формування визначених програмою знань і умінь з англійської мови тощо. При цьому таке навчання, на основі методів креативного та когнітивного навчання, інтегрує в собі проблемний підхід, рефлексивні підходи, пошуково-дослідницькі, комунікативні методики тощо. Проектування навчальної діяльності з учнівською молоддю дозволило запропонувати майбутнім вчителям англійської мови основні етапи такого навчання: початковий, основний, завершальний тощо.

Для організації продуктивного навчання обґрунтовано загальну схему такого процесу, де визначено ієрархію цілей, принципи, зміст, методи і форми навчання, спроектовано ідеальну модель та уявлення про її функціонування та результати. На наступному етапі визначено зміст, підбрано методи, засоби та організаційні форми навчання учнів за конкретними темами уроків. На останньому етапі проведено практичну реалізацію запланованих дидактичних заходів та їх рефлексію.

Ключові слова: майбутні вчителі, загальна середня освіта, методи продуктивного навчання учнів, англійська мова, навчання учнів англійської мови на основі методів продуктивного навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобальні виклики сучасності, філософські пошуки інтелігенції та проблеми освіти XXI століття стимулюють відповідне переосмис-

лення та підвищення вимог до професійної підготовки майбутніх вчителів англійської мови, які повинні володіти високою педагогічною культурою, професійною та іншомовною комунікатив-

ною компетенціями, здатністю та прагненням до самоосвіти, бути професійно мобільними, креативно мислити тощо.

Стратегічним напрямом освіти на сьогодні виступає парадигмальна установка на формування, розвиток і самовдосконалення фахівця, за умови реалізації якої він зможе вільно орієнтуватися в складних іншомовних та соціокультурних ситуаціях [1]. А система загальної середньої освіти України зараз потребує кваліфікованих учителів, що мають як високий рівень знань з іноземної мови, так і володіють сучасними технологіями її викладання, бо країна вже сьогодні дуже стрімко інтегрується в європейський економічний простір і гостро постає питання підвищення рівня іншомовної компетентності сучасної української молоді для вільного функціонування на ринку праці. Знання іноземної мови, кваліфікація у відповідній галузі, професійна культура та мобільність фахівця стають сьогодні пріоритетними цінностями в умовах інформаційного суспільства [2, с. 75]. Отже, суттєво підвищується значення підготовки майбутніх учителів англійської мови щодо застосування ефективних методів навчання учнів закладів загальної середньої освіти, до яких, на наш погляд, відноситься методи продуктивного навчання.

Аналіз наукових джерел і публікацій.

Аналіз наукових праць в психології та педагогіці свідчить, що науковці приділяють належну увагу окресленій вище проблемі, зокрема таким її аспектам, як: теоретичні засади компетентнісного підходу в педагогіці (В. Андрущенко, І. Зязюн, І. Єрмакова, О. Пометун, О. Савченко, С. Скворцова, Ж. Таланова) та психології (І. Бех, П. Гальперін, Е. Зеєр, І. Лернер, І. Якиманська); реалізація компетентнісного підходу у початковій школі (В. Бондар, Н. Кічук, Л. Коваль, Л. Корольова, О. Савченко, Л. Хомич, Л. Хоружа).

Питанням розробки сучасних технологій та методик навчання присвячено багато наукових праць, зокрема праці О. Коваленко, В. Монахова, Л. Тархан, Н. Ничкало, Г. Селевка та ін.

Теоретичні засади технологій навчальної діяльності досліджували О. Безпалько, І. Єрмакова, С. Ізбаш, В. Киричук, О. Коберник, О. Леонтьєв, А. Макаренко, Л. Савченко, С. Сисоєва, та інші. Використання методів навчання у підготовці учителів в українській школі досліджували так вчені: В. Дем'яненко, Л. Кулик, В. Одарченко, А. Ткаченко та інші.

Насьогодні вчені виділяють наступні основні підходи до навчання іноземної мови: комунікативно-діяльнісний підхід (Ю. Пасов, С. Шатілов, Г. Рогова); свідомий пізнавальний підхід; інтуїтивно-свідомий підхід; біхевіористський підхід тощо. Усі вони можуть бути доволі самостійними, а інколи і доповнювати один одного під час навчання учнів.

Утім, аналіз наукової літератури та практики підготовки майбутніх учителів засвідчив наявність проблематики фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови до застосування методів продуктивного навчання у закладах загальної середньої освіти.

Метою статті є розгляд педагогічних особливостей фахової підготовки майбутніх учителів англійської мови до застосування методів продуктивного навчання у закладах загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових джерел показав, що одним з дієвих методів навчання сьогодні вважаються методи продуктивного навчання [3]. Продуктивна діяльність починає займати важливе місце в системі загальної середньої освіти, тому що вчитель школи має застосовувати засоби та методи, які ґрунтуються на творчості, продуктивності, результативності роботи учнів тощо.

Сьогодні продуктивним технологіям у фаховій підготовці вчителів приділяється значна увага [4]. Однак, анкетне опитування, проведене нами, показало, що 28% майбутніх учителів неповністю розуміють його значення для своєї спеціальності, не усвідомлюють його місце і роль у загальній фаховій підготовці тощо.

Термін «продуктивне навчання» достатньо повно відбиває принципову ідею активної, самостійної навчальної діяльності учня. Слово «продуктивність» тут передбачає забезпечення чіткої націленості на реальний, конкретний, кінцевий продукт, створений учнем у рамках навчально-пізнавальної діяльності під час опанування предмету.

Вивчення досвіду таких країн як Данія, Іспанія, Великобританія, засвідчило, що переорієнтація освіти з трансляції знань і контролю їх формального засвоєння на креативне створення учнями конкретного соціально значимого продукту здатна пробудити та залучити до навчального процесу кращі якості молоді та побудувати мотивоване та практично орієнтоване навчання, результати якого мають високу наочність та особисту значимість.

Учитель сприяє тому, що в навчально-пізнавальну діяльність додаються завдання, що потребують від учнів створення власного значимого продукту на підставі знань, якими вони вже володіють. Важливим тут також є те, що між питанням як методом перевірки знань у традиційній системі навчання і навчальним завданням продуктивного навчання існує величезна відмінність.

Перевагою такого навчання є те, що створюється алгоритм самостійного пошуку учнем інформації шляхом застосування раніше засвоєних знань і вмінь, процесу інтеріоризації зовнішнього у внутрішнє. При цьому учнем активно розширюються та підбираються засоби вирішення

навчальної ситуації, застосовуються інструменти, що раніше були не актуалізовані у навчанні.

Отже, систематична організація самостійної пізнавальної діяльності учнів на основі таких завдань формує в них активність особистості і створює умови для діяльнісного підходу до навчання, формування в учнів умінь стверджувати себе через продуктивну діяльність.

Проблемні ситуації, що породжуються під час такого навчання, пробуджують активну самостійну діяльність учнів, спонукають до пошуку істини, вирішення проблем, у результаті чого розвиваються такі психічні пізнавальні процеси як мислення, пам'ять, увага, уявлення, сприйняття тощо.

Для формування пізнавальної самостійності учнів ми пропонуємо долучати усі операції мислення учня, такі як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, конкретизація, абстрагування та ін. Тільки тоді учень буде готовий до оволодіння знаннями за власною траєкторією розвитку, своїми силами.

Методи продуктивного навчання дозволяють організувати самостійну діяльність учнів, спрямовану на вирішення завдань навчання, що інтегрує в собі рефлексивний підхід, проблемний підхід, пошуково-дослідницькі, комунікативні методики тощо [5].

Аналіз наукових підходів до поняття «метод продуктивного навчання» дозволяє визначити, що така організація діяльності учнів повинна бути спрямована на формування навичок самостійного здобування знань та формування визначених програмою знань і умінь з англійської мови тощо. Отже, така діяльність учнів при навчанні англійської мови може допомогти їм:

- систематизувати, закріпити, поглибити отримані теоретичні знання;

- закріпити і розвинути отримані практичні уміння учнів;

- розвинути пізнавальні, творчі здібності учнів;

- самовдосконалювати мовленнєву діяльність у взаємозв'язку чотирьох її видів – слухання (аудіювання), читання, говоріння й письмо тощо.

Серед усіх методів продуктивного навчання науковці виділяють такі

основні групи: когнітивні методи та креативні методи [6]. Когнітивні методи як методи навчального пізнання вони поділяють на емпатію, метод фактів, смислове бачення, прогнозування, евристичне спостереження, конструювання понять і правил, символічне бачення, метод гіпотез, метод помилок тощо. Креативні ж методи навчання орієнтовані на створення учнями власних освітніх продуктів. До них відносять креативно-інтуїтивні методи, такі як: метод «мозкового штурму», метод «якби», гіперболізації, метод придумування тощо.

В якості основних видів завдань при навчанні учнів англійської мови було запропоновано такі:

- прикладні практико-орієнтовані завдання, що мають чітку практичну спрямованість, структуру, алгоритм;

- аналітико-синтетичні завдання, що включають збір, аналіз та узагальнення інформації, формулювання їх англійською мовою, створення бази вирішених їх варіантів та типів завдань за складністю;

- творчі проекти, що спрямовані на розвиток часткових здібностей учнів, їх лінгвістичних умінь.

Аналіз організації діяльності з учнівською молоддю дозволяє запропонувати майбутнім вчителям англійської мови такі основні етапи розв'язання завдань: початковий, основний, завершальний тощо. На початковому пропонується виробити в учнів мотивацію до продуктивної роботи, оскільки особистий інтерес учнів сприяє усвідомленому підходу до виконання завдання в цілому.

Темою завдання може стати об'єкт, певне дослідження, проблема або справа. При цьому об'єкт – це насамперед предмет, він може і самостійно обиратися учнями. Учитель пропонує їм обраний об'єкт дослідити у певному напрямку. Робота учнів при цьому носить саме пізнавальний та дослідницький характер.

На етапі підготовки вчитель пропонує здійснити пошук чи вибір напрямку роботи, визначення проблеми, формулювання низки питань, які потребують вирішення; визначення тематики на предмет її актуальності, часу здійснення, суспільної корисності та важливості для учнів; формулювання цілей та встановлення конкретних завдань; аналітичний збір необхідної початкової інформації; розподіл завдання на етапи та моделювання змісту кожного; пошук методів та засобів реалізації; розробку критеріїв оцінювання тощо.

У процесі навчання учнів англійської мови доцільно створювати такі навчальні продукти:

- перефразування матеріалів, друкованих текстів з соціально-корисних для суспільства питань;

- фокусоване складання списку основних проблем, пов'язаних з темою уроку;

- складання на аркушах паперу зауважень та запитань, що стосуються теми уроку;

- складання шаблону фраз для створення та поповнення навчального словника;

- складання настінних таблиць та схем за матеріалами тематичного блоку з іноземної мови;

- складання розширеного опису слів за тематикою заняття;

- складання питань для вправ або тренувань;

- розроблення словника з теми, що пропонує вчитель або обирає сам учень;

- інформаційне супроводження заняття (композиції зі словами, що характеризують зміст теми);

- виділення ключових слів або словосполучень, на яких базується зміст теми;

– самостійне складення концентрованих висновків за матеріалами теми;

– виділення логічних частин у тексті за домінуючими ознаками супідрядності.

Важливим вважаємо колективне обговорення учнями всіх рішень, використовуючи методи групової роботи (мозковий штурм, виявлення альтернатив, гарячий стілець, загальне коло, вибір оптимального варіанту тощо).

Пропонується організувати обговорення учнями результатів продуктивної роботи в групах, після чого формулюються ідеї, версії, варіанти вирішення певної проблеми. Досягнення учнів обговорюються в групі, а зібрані ними матеріали оформлюються як база або банк виконаних завдань.

Для організації основного етапу роботи учителю пропонується провести: аналіз результатів, формулювання висновків, їх коригування; оцінка якості виконання завдань, групове обговорення, «круглий стіл»; самостійна робота учнів, консультації; узагальнення та класифікація зібраних матеріалів; подання результатів (творчий звіт, виготовлення ілюстративного матеріалу, схем, альбомів, газет, сценаріїв, альманаху, відео, створення сайту тощо); презентація тощо.

Досвід підготовки майбутніх учителів англійської мови засвідчує, що, по-перше, методи продуктивного навчання стають основою для їх ефективної професійної підготовки та реалізації. По-друге, вони дозволяють швидко та якісно навчати учнів та планувати зону їх найближчого розвитку, що дуже корисно для навчання учнів англійської мови: бо ефективно як для «слабких», так і для «сильних» у навчанні учнів закладів середньої освіти України.

Отже, на основі проведеного наукового пошуку можемо зробити такі **висновки**: у статті розглянуто сутність та особливості продуктивного навчання, визначено та наведено основні характери-

стики такого навчання. Наведено характеристику видів, етапів, особливостей застосування вчителями методів продуктивного навчання учнів англійської мови у закладах загальної середньої освіти. Розглянуто основні підходи до навчання учнів іноземної мови, дидактичні проблеми застосування методів продуктивного навчання англійської мови.

Подальшим перспективним напрямком дослідження вважаємо розгляд аспектів продуктивного навчання для розвитку творчості учнів закладів загальної середньої освіти.

Список використаної літератури:

1. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе. ЮНИТИ-ДАНА. 2002. 437 с.
2. Томіліна А.О. Використання системи електронного навчання Moodle при вивченні іноземної мови. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2014. Вип. 32. 2011. С. 75–80.
3. Шевченко І. Педагогічне проектування та його складові. *Наукові записки [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер.: Педагогічні науки. 2010. № 91. С. 256–260.
4. Кузнецова О.В., Одарченко В.І. Метод проектів – сучасна технологія навчання в умовах Нової української школи. *VIRTUS*. 2017. № 14. С. 74–77.
5. Коваль В.О., Шевантаєва А.В. Формування екологічної компетентності майбутніх вчителів початкової школи в процесі проектної діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 2.1, т. 54.1. С. 55–58.
6. Кучерявая Т.Л. Проблемы профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей. Теория и практика образования в современном мире: материалы Междунар. науч. конф. (февраль 2012 г.). Реноме, 2012. С. 336–337.

Kondrashova O., Cherednik S., Koversun N., Voievodenko M. Pedagogical peculiarities of professional training of future English teachers to the application of productive training methods in general secondary education institutions

The article notes that the general secondary education system today needs qualified teachers with a high level of foreign language skills, because the country is already gaining candidate status for accession to the European Union and rapidly integrating into the European educational and economic space.

It is noted that methodological training of teachers is important in the education system, because the school teacher must use tools and methods that are based on cooperation and involve students in joint activities that promote their socialization and successful adoption of social experience.

The main approaches to learning a foreign language are identified: communicative-activity approach, conscious cognitive approach, intuitive-conscious approach, behaviorist approach.

The article considers the essence and features of productive learning, identifies and presents the main characteristics of such learning. The characteristic of types, stages, features of application of methods of productive training at training of pupils of English in establishments of general secondary education is resulted.

It is proposed to reflect productive learning in personality-oriented technology, which allows to organize such activities of students aimed at solving the problems of the educational project, which integrates a problem-based approach, group methods, reflective, research, communicative methods. Designing

educational activities with young students allowed to offer future teachers of English the main stages of project technology: initial, basic, final.

For the organization of productive learning, the general scheme of such a process is substantiated, which defines the hierarchy of goals, principles, content, methods and forms of learning, designed the ideal model and ideas about its functioning and results. At the next stage, the content is determined, methods, tools and organizational forms of teaching students on specific topics of lessons are selected. At the last stage, the practical implementation of the planned didactic activities and their reflection was carried out.

Key words: *future teachers, general secondary education, methods of productive learning of students, teaching English to students based on methods of productive learning.*